

Klein Sándor

Jó tanulás, jó munka – út a boldogsághoz

Több mint fél évszázada tanítok pszichológiát különböző egyetemeken: a munka pszichológiáját és a pedagógia pszichológiáját. Szakmai pályafutásom legizgalmasabb részének azt a mai gondolkodásomat is befolyásoló hat évet tartom, amikor a 80-as években Szegeden a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Pszichológia Tanszékének vezetőjeként igyekeztem humanizálni a tanárképzést,¹ de a három kötetes „Pszichológia a munka világában” „kézzelfoghatóbb” (és az elmúlt évet is az első kötet – a Munkapszichológia – felfrissítésével töltöttem),² így logikusnak tűnt, hogy kétfelől közelítsek a témához: mit nyújthat a személyközpontú (tanulóközpontú) megközelítés, és mit nyújthat a munkapszichológia a boldogsághoz.

A boldogságról

A pszichológia hosszú ideig inkább az ember sötét oldalára koncentrált. Jó 60 évvel ezelőtt Abraham Maslow fektette le a humanisztikus pszichológia alapjait azzal, hogy az emberek erősségeit hangsúlyozta.³ Természetesen jóval korábban is voltak pszichológusok, akik az emberekben rejlő lehetőségekben hittek. Hogy csak egyet emeljek ki közülük: Charles Spearman a 20-as években hangsúlyozta, hogy „mindenki zseni valamiben, csak éppen fel kell fedezni, hogy miben – és ez nagyon nehéz feladat, mert az emberi képességek száma igen nagy”.⁴

Csikszentmihályi Mihály vizsgálatai a *flow* állapotról felhívták a figyelmet arra, milyen fontos úgy alakítani életünket, hogy a kihívások és a képességek egyensúlyban legyenek, megtalálni az értelmet, a kreativitás lehetőségét a mindennapok feladataiban.⁵

Napjainkban Martin Seligman, a „pozitív pszichológia úttörője” tanácsai a legnépszerűbbek:⁶

- keresd a pozitív érzelmeket a múltból, a jelenről és a jövőről (hogy *kellemes* életed legyen),
- azt csináld, amit igazán szeretsz és tudsz csinálni (hogy *jó* életed legyen) és
- használd a legfőbb erősségeidet valami nálad sokkal nagyobb cél érdekében (hogy *értelmes* életed legyen).

A tanulóközpontú iskoláért

Kiváló tanítómestereim voltak, akiktől azt tanultam, hogy a jó iskola a boldogság szigete, és a boldog életre készít fel.

Másfél évig dolgoztam Dienes Zoltán kanadai pszicho-matematikai intézetében a 70-es évek elején (élete végéig jó barátok maradtunk) és megtapasztalhattam, hogy az elvont matematikai struktúrák milyen izgalommal, érdeklődéssel közelíthetők meg jól megtervezett játékos feladatokkal.⁷ Önéletrajzi könyvéből emelem ki ezt a jellemző apró részt:⁸

Egyszer egy tanár elmesélte, hogy a gyerekek mit mondtak rólam:

- *Nagyon érdekes, ahogy a professzor úr tanít, mert ott az ember sohasem tudhatja, hogyan alakulnak a dolgok – mondta az egyik.*
- *De – szölt közbe egy másik –, ha nehézségünk támad, akkor a professzor úr megjelenik, mond valamit, és máris tudjuk, hogyan kell továbbmenni.*

Az első megjegyzés mutatja, hogy a gyerek milyen jól látja a lényegét, a másik illusztrálja azt a tanítási módszert, amit „light touch”-nak (lágy érintésnek) nevezek. Ezen azt értem, hogy a „titokból” mindig csak a lehető legkevesebbet szabad elárulni, csak annyit, amennyi feltétlenül szükséges a továbbhaladáshoz. Hiszen a bizonytalan kimenetel maga is belső motiváció.

Winkler Márta „iskolapéldáját” sokan ismerik Magyarországon: osztályai – melyeket a Váli-utcai iskolában a 60-as évek elejétől négy évente indított – a boldogság szigetét jelentették azoknak a szerencsés 6-10 éves gyerekeknek, akik vele ismerkedhettek a világgal életüknek ebben a fontos szakaszában.⁹

Még egy „pedagógiai csoda” megemlékezésére van lehetőségem ebben a rövid előadásban: Kokas Klára zenével és mozgással nyitotta rá egészséges és sérült gyerekek és felnőttek szívét arra, hogy megérezzék az élet szépségeit.¹⁰

Ilyesfajta pedagógiára gondoltam akkor, amikor Carl Rogers „tanulóközpontú megközelítésétől” elbűvölve Szegeden megpróbáltam a pszichológia órákat „beszélgetős fejlesztő órákká” alakítani.¹¹ „A tanár legfőbb munkaeszköze a saját személyisége – gondoltam akkor és ma is –, a tanárjelölt értékes idejének jelentős részét arra kell használni, hogy fejlessze a személyiségét.” Persze „nem árt”, ha a tanár érti, amit tanít.

Dienes leír egy jelenetet, amikor egy hozzá visszajáró gyerek mesél a tanáráról:

- *Tetszik tudni, a matematikatanárunk igazában nem érti a pozitív és negatív számokat.*
- *Miért mondd ezt? – kérdeztem.*

A gyerek aztán elmondta nekem, hogy a tanár helytelenül „magyarázta” az egész számok tulajdonságait.

- *És mit mondtál a tanárnak? – kérdeztem.*
- *Oh, semmit – felelte –, nem tehet róla, ha nem érti.*

Ahogy a bevezetőben említettem, nagy szeretettel gondolok vissza a „szegedi kísérletre”, amiből ma is működő iskolák nőttek ki,¹² a sok ember életének új irányt adó Kultúrák Közötti Kommunikációt elősegítő nyári találkozókra (némi szünet után) most is évente sor kerül,¹³ a személyközpontú megközelítésnek hazai szervezete van. Másrészt be kell látnom: nemhogy a hazai tanárképzés humanisztikusabbá tételére, de a saját főiskolámra sem nagyon volt hatással. (Kevéssé vigasztalhattam magam azzal, hogy egy hasonló főiskolai kísérletbe maga Carl Rogers is belebukott.)¹⁴ És mégis úgy gondolom, hogy ha azt szeretnénk, hogy gyerekeinkből, unokáinkból boldog emberek legyenek, akkor segítenünk kell, hogy minél több tanulóközpontú tanár, iskola legyen.

Az igazi, lényeges tanulás hozzájárul a személyes és szakmai boldoguláshoz egyaránt. Ahogy egy *Harvard Business Review* cikk írja: „az emberek foglalkoztathatósága –

képességük arra, hogy megszerezzenek és megtartsanak egy számukra kívánatos munkahelyet – többé nem attól függ, hogy *mit tudnak*, hanem attól, hogy *mit képesek megtanulni*”.

Ez a tanulás egyre kevésbé szervezett és egyre inkább az egyén által kezdeményezett, önirányított. Pedig a szervezett tanulásra is igény van. Egy nemzetközi felmérés szerint a diplomás fiatalok 60 százaléka úgy tervezi, hogy 4 éven belül munkahelyet vált – a váltás egyik legfőbb okaként a fejlődés, a tréning, az előrejutási lehetőségek hiányát jelölték meg.

De már át is kerültünk az érem másik oldalára, a „munka világába”.

A jó munka

Pécsre kerülésemmel – némi kitérővel a Pszichológia Tanszéken – visszatértem a munkapszichológia tanításához, ezúttal HR szakosok számára. Örömmel vettem észre, hogy a munkapszichológia az ezredforduló környékére elmozdult egy ember közelebb irányba.

Kinyilvánított célja mindig is kettős volt: a munka hatékonyságának növelése és a dolgozók jól-létének szolgálata, de csak az utóbbi évtizedekben vált az utóbbi cél az előbbivel azonos súlyúvá. „Munkapszichológia a 21. században” című könyvemben is szó van munkaelemzésről és teljesítményértékelésről, de minden fejezet az etikus munkavégzés feltételeiről szól és a könyv egésze a „jó munka” kialakítására, keresésére ösztönöz. Az olyan munkára, amely nem tönkreteszi a kreatív személyiséget, hanem teljessé teszi azt, ami nem felőrli az embert, hanem részévé teszi egy olyan közösségnek, amelynek hasznos tagja lehet, és amelyben szeretetet kap és ad.

Napjaink munkapszichológiája elősegíti a szervezetek hatékonyságát, mert hatékonyság nélkül egy szabad versenyre épülő társadalomban a szervezetek nem maradnak fenn. De rámutat arra is, hogy az a szervezet, amelyet tagjai nem éreznek magukénak, nem lehet hatékony. Napjaink ideális szervezete a dolgozók emberi értékeire koncentrál, bizalom, egyenlő bánásmód, együttműködés kialakítására törekszik. Igyekszik elősegíteni a dolgozók személyiségének kiteljesedését, a munka és a családi élet egyensúlyát, hangsúlyozza az emberek sokszínűségének előnyeit, azt hogy a „jó munka” túlmutat önmagán: valami nagyobb célt szolgál. Felhívja a figyelmet arra, milyen fontos a szervezettel való azonosulás, és hogy olyan szervezetnek dolgozzunk, amely elősegíti a pozitív társadalmi változást.¹⁵

Jó tanulás, jó munka – záró gondolatok

Tanulni is, dolgozni is szenvedélyesen érdemes. Tanárok és vezetők felelőssége, hogy ehhez megteremtsek a megfelelő feltételeket. De a felelősséget nem vehetik le a tanulók/dolgozók válláról: nekik kell elköteleződniük tanulmányaik/munkájuk során amellest, amit Kazinczy Ferenc úgy fogalmazott meg, hogy *„Jót s jól! Ebben áll a nagy titok.”*

Jegyzetek

1. Klein Sándor (2002, 1015): *Gyerekközpontú iskola*. 3. kiadás. Edge 2000 Kiadó.
2. Klein Sándor (2018): *Munkapszichológia a 21. században*. Edge 2000 Kiadó.
Klein Sándor (2016): *Vezetés- és szervezetpszichológia*. Edge 2000 Kiadó.
Klein Balázs – Klein Sándor (2006): *A szervezet lelke*. Edge 2000 Kiadó.
3. Maslow, A. (2016): *A lét pszichológiája*. Ursus Libri.
4. John Raven barátom szereti hangsúlyozni Spearman-nek ezt a mondását (lásd például John and Jean Raven (2008): *Uses and Abuses of Intelligence* (Studies Advancing Spearman and Raven's Quest for Non-arbitrary Metrics) Edge 2000 Kiadó.
5. Csíkszentmihályi Mihály (2015): *Flow* (Az áramlat – A tökéletes élmény pszichológiája) Akadémiai Kiadó.
6. Seligman, M. E. P. (2016): *Flourish – élj boldogan!* (A boldogság és a jól-lét radikálisan új értelmezése) Akadémiai Kiadó.
7. Dienes Zoltán (2016): *Agykalandok* (Dienes professzor játéka) Edge 2000 Kiadó.
8. Dienes Zoltán (2014): *Játék az életem* (Egy matematikus mágus visszaemlékezései) Edge 2000 Kiadó.
9. Winkler Márta (2015): *Iskolapéllda* (Kinek kaloda, kinek fészek) Edge 2000 Kiadó.
10. Kokas Klára (2001): *Amerikában tanítottam*. B. K. L. Kiadó és Reklám Kft.
11. Klein Sándor (2016): A kliensközpontú pszichológia és a személyközpontú megközelítés alkalmazásai. In: Klein Sándor (szerk.): *Hitelesség, elfogadás, megértés*. Edge 2000 Kiadó.
Rogers, C. R. – Freiberg, H. J. (2013): *A tanulás szabadsága*. Edge 2000 Kiadó.
12. Gábor Anna (2013): Rogers Személyközpontú Iskola. In: Rogers, C. R. – Freiberg, H. J.: *A tanulás szabadsága*. Edge 2000 Kiadó, 442-453. oldal
Elekes Mihály (2013): Ami fontos... (Színes Iskola Tatán). In: Rogers, C. R. – Freiberg, H. J.: *A tanulás szabadsága*. Edge 2000 Kiadó, 521-530. oldal.
Lásd még: Klein Sándor – Soponyai Dóra (szerk.) (2011): *A tanulás szabadsága Magyarországon*. Edge 2000 Kiadó.
13. Klein Dávid – Klein Sándor (szerk.) (2009): *Kultúrák közötti kommunikáció*. Edge 2000 Kiadó.
Klein Sándor – Komjáti Viktória (szerk.) (2013): *Kultúrák közötti kommunikáció* (Antológia). Edge 2000 Kiadó.
14. Farkas Katalin – Klein Sándor (2012): Személyközpontú tanárképzés az USA-ban és Magyarországon. In: Klein Sándor: *Tanulni jó* (Egy pszichológus a pedagógiáról) Edge 2000 Kiadó.
15. Deloitte (2016): *Millennial Survey* (Winning over the Next Generation of Leaders)
Degreed (2017): *How the Workforce Learns* (Traditional L & B is not obsolete. It's just incomplete)
Biro, M. M. (2017): *Learning is the New Work* (Four Ways Learning a Strategic Advantage) get.degreed.com